

Problematika radnopravnog statusa pomorca i ribara u pomorskoj plovidbi u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na registraciju ugovora o radu

Učur, Marinko Đ.; Smokvina, Vanja

Source / Izvornik: **NAŠE MORE : znanstveni časopis za more i pomorstvo, 2015, 62, 104 - 112**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.17818/NM/2015/4.10>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:497399>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Problematika radnopravnog statusa pomorca i ribara u pomorskoj plovidbi u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na registraciju ugovora o radu

The Issue of the Labour Law Status of Seafarers and Workers on Maritime Fishermen Boats in The Republic of Croatia with Special Reference to the Registration Procedure of The Contract of Employment

Marinko Đ. Učur

Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
e-mail: marinko.ucur051@gmail.com

Vanja Smokvina

Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
e-mail: vsmokvina@pravri.hr

DOI 10.17818/NM/2015/4.10

UDK 347.79

Pregledni rad / Review

Rukopis primljen / Paper accepted: 6. 7. 2015.

Sažetak

Pravilnikom o postupku registracije i sadržaju registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima kao podzakonskim (provedbenim) aktom uređuje se ovo vrlo važno područje radnopravnih odnosa pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima u Republici Hrvatskoj. U radu autori daju pregled i analiziraju sustav registracije i sadržaja registra (analitičkom metodom i povijesnom analizom razvoja pravnih izvora) te iznose kritički osvrt na pojedina zakonodavna i provedbena rješenja s prijedlozima *de lege ferenda*.

KLJUČNE RIJEČI

ugovor o radu
pomorac
radnik na pomorskim ribarskim plovilima
registracija

Summary

*Regulation on the registration procedure of the contract of employment of seafarers and workers on maritime fishermen boats as a bellow-act regulation determines this very important segment of labour law relationships of seafarers and workers on maritime fishermen boats in the Republic of Croatia. In this paper the authors give a review and analyse the registration system and the content of the Registry (by analytical method and historical analysis of the development of legal sources) and give their critical overview upon certain legislative and regulatory provisions along with the *de lege ferenda* suggestions.*

KEY WORDS

employment contract
seafarer
worker on maritime fishermen boats
registration

UVOD / Introduction

Pomorstvo uživa brojne posebnosti, a jedna od takvih posebnosti očituje se i u uređenju radnih odnosa, koji ne mogu biti postavljeni u pravni okvir tzv. „klasičnog radnog odnosa“, već zbog svoje dinamičnosti i specifičnosti moraju imati posebni *sui generis* status. U radu autori prvotno daju pregled sustava registracije, kao i kratak povijesni uvod u genezu razvoja postupka registracije ugovora o radu u pomorstvu. U drugom dijelu rada analizira se novi provedbeni propis koji uređuje ovo područje i radi se komparativni pregled s odredbama odgovarajućih konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR) kao i općeg propisa Zakona o radu [1]. U završnom dijelu autori daju svoj kritički osvrt na spomenuto područje s određenim

prijedlozima *de lege ferenda*.

Uvažavajući brojne specifičnosti i javnopravne karakteristike radnog odnosa pomoraca i ribara (odnosno radnika na pomorskim ribarskim plovilima), Zakon o radu je u odredbama čl. 14. st. 6. i 7. propisao: „Ugovor o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima mora se registrirati pri uredu državne uprave u županiji, odnosno Grada Zagreba nadležnom za poslove rada, a postupak registracije i sadržaj registra propisat će posebnim pravilnikom ministar nadležan za rad.“ Pozivom na odredbe čl. 14. st. 7. Zakona o radu (što u nomotehničkom smislu predstavlja „vizu“, odnosno pravnu osnovu za donošenje propisa [2]) ministar rada i mirovinskog sustava donio je Pravilnik o postupku registracije i sadržaju

registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima (u nastavku: Pravilnik)[3]. Kako i sam naziv kaže, Pravilnikom se utvrđuje postupak registracije i sadržaj registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. Komparativno pravno, važno je naglasiti da je sustavom registracije Republika Hrvatska dala određenu posebnost radnom odnosu pomoraca, jer primjerice Engleska i Italija kao pomorske države čija se zakonodavna rješenja vrlo često implementiraju i u naš zakonski okvir pomorstva nemaju takvu posebnost registracije samog ugovora o radu.

Kao što je prethodno rečeno, Zakon o radu osnovni je propis koji uređuje radne odnose, pa tako i radne odnose pomoraca

i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. Uz taj zakon i konvencije MOR-a, prije svega Konvencija MOR-a br. 186 o radu pomoraca (2006.) [4,5] to svakako uređuje i pravo Europske unije (EU). Uz Zakon o radu, važno je istaknuti i Zakon o morskome ribarstvu, koji također regulira spomenutu problematiku. Zaključno, posebno važan izvor su i kolektivni ugovori pa tu valja istaknuti Nacionalni kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2015.-2017.) te Nacionalni kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na putničkim brodovima i trajektima.

Zakon o radu i Pravilnik, u skladu s međunarodnim izvorima, čine distinkciju pomoraca od radnika na pomorskim ribarskim plovilima. Naime, umjesto naziva „ribar“, u skladu sa spomenutim odredbama Zakona o radu, Pravilnik koristi ispravniji, širi naziv „radnik na pomorskim ribarskim plovilima“. S druge strane, u Konvenciji MOR-a br. 114. o ugovoru o zapošljavanju ribara (1959.) [6], u čl. 2., dana je definicija pojma ribar, kao „osobe koja je zaposlena ili primljena na brod u bilo kojem svojstvu na ribarskom brodu i koja je upisana u registar posade“ [7,8] dakle definicija je također šire postavljena. Autori su također mišljenja da je ispravnije i uputno odvojiti pojam „ribar“ od pojma „radnika na ribarskim pomorskim objektima“, a pogotovo od pojma „pomorac“ [9,10]. Tako primjerice valja naglasiti da je već davne 1921. godine MOR je donio posebnu Rezoluciju da se status ribara i režim rada na ribarskim brodovima izdvoji iz režima kojim se uređuje život i rad pomoraca. Iza toga su uslijedile konvencije i preporuke MOR-a. Tako je donesena Preporuka br. 7. (1920.), kojom se ograničava (određuje) radno vrijeme ribara. Zatim je Međunarodni ured (biro) rada dao mišljenje 1924. godine, da se konvencije o pomorcima ne mogu primjenjivati u industriji za preradu riba ni na ribarskim brodovima [11].

No, kako pravni izvori definiraju pojam „ribar“? Ribar je svaka osoba koja je zaposlena ili primljena na rad u bilo kojem svojstvu na ribarskom brodu i koja je upisana u registar posade (čl. 2. Konvencije MOR-a br. 114 o ugovoru o zapošljavanju ribara iz 1959. godine), [6] a prema Zakonu o morskome ribarstvu (čl. 2., st. 2. z. 18.) ribar je fizička osoba koja sudjeluje u obavljanju gospodarskog ribolova, bez obzira na to je li riječ o

zaposleniku ili vlasniku obrta ukoliko isti sudjeluje u ribolovu. Ribar posloprimac je uvijek fizička osoba, dok ribar poslodavac može biti fizička, ali i pravna osoba. Od ribara – radnika na pomorskim ribarskim plovitim objektima očekuje se znanje o dostignućima iz oblasti tehnike ulova, primjene novih ribolovnih alata i metoda ribolova i pratećih djelatnosti. Ribarski posao je vještina uz stečena znanja u školama [12]. Te poslove obavljaju zapovjednik ribarskog broda, upravitelj stroja i vođa ribolova i drugi članovi posade ribarskoga broda u morskome ribarstvu (priučeni radnik, ribar, specijalizirani stručni radnik – brodovođa ribarskog broda (mala obalna plovidba), motorist, stručni radnik brodovođa ribarskog broda (velika obalna plovidba), ribonautičar, strojovođa ribarskog broda, brodstrojari) [13].

Nadalje, za status pomoraca i ribara osobito je važno i pitanje osiguranja od odgovornosti. Ta vrsta osiguranja danas je vrlo značajna jer su pomorske nesreće sve veće, a štetne posljedice (ljudske i materijalne) iz takvih događaja poprimaju katkad i globalne razmjere. Pomorski zakonik [14] u članku 145. sadrži sva rješenja u skladu s dostignutim međunarodnim standardima iz područja osiguranja od odgovornosti. Naime, za štetu nastalu zbog tjelesne ozljede ili smrti člana posade ili zbog narušavanja zdravlja koju član posade pretrpi na radu ili u svezi s radom na brodu (pa onda i na ribarskom brodu), odgovara brodar ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje, a za štetu nastalu od opasne stvari ili opasne djelatnosti brodar odgovara prema općim propisima o odgovornosti za štetu od opasne stvari ili opasne djelatnosti. Za te štete solidarno odgovaraju brodar, poslovođa, kompanija i poslodavac. Cilj propisivanja širokog kruga odgovornih osoba je zaštititi pomorca i ribara od mogućih zloupotreba poslodavca u ostvarivanju prava radnika iz rada ili u svezi s radom na brodu. Konačno, u slučaju odgovornosti za smrt i tjelesne ozljede člana posade broda i narušavanja zdravlja člana posade, prema Pomorskom zakoniku [14] člankom 743. stavkom 2. je utvrđeno da oštećenik može zahtijevati neposredno od osiguratelja naknadu štete koju je pretrpio događajem za koji odgovara osiguranik, ali najviše do iznosa osigurateljeve obveze. Pravna zaštita pruža se putem tzv. izravne tužbe

(*actio directa*). Treba reći da i Nacionalni kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2015.-2017.) također uređuje pitanje odgovornosti, posebno utvrđujući iznose naknada u slučaju tjelesnih oštećenja, invaliditeta i sl.[52].

Pravo EU-a je ulaskom, ali i prije, Republike Hrvatske u EU, nezaobilazan čimbenik reguliranja pitanja ribara i pomoraca. Svakako valja istaknuti Zajedničku ribarstvenu politiku EU-a [15], za koju pravna osnova leži u čl. 38.-44. Ugovora o funkcioniranju EU-a [16]. Zajednička ribarstvena politika EU-a trenutno se nalazi u fazi ispunjavanja zacrtanih ciljeva do 2020. godine, kako bi učinkovitije osigurala ekonomsku održivost europske flote, očuvanje ribljih zaliha, integrirajući se s pomorskom politikom u pružanju kvalitetne hrane za potrošače [17]. Akti EU-a, prije svega uredbe i direktive EU-a dio su pravne stečevine EU-a i njima su usklađeni propisi o ribarima u morskome ribarstvu (upravljanje resursima, nadzor), kao dio zajedničke jedinstvene politike EU-a o morskome ribarstvu [18,19]. Nezaobilazan čimbenik u oblikovanju i tumačenju prava EU je sudska praksa Europskog suda u Luksemburgu, koji se također bavio i pitanjima pomoraca i ribara [20, 21]. Jedinstvene su mjere u sustavu politike EU-a o morskome ribarstvu. Ribari za obavljanje morskog ribolova moraju ispunjavati uvjete, a ribolov na moru prate brojne isprave, evidencije, uvjeti (povlastice, ribolovni alati i dr.), dok su plovila koja čine ribarsku flotu određena s obzirom na snagu pogonskoga stroja i tonažu plovila.

Za okvir ove teme, prvenstveno je bitan gospodarski ribolov kao „djelatnost lova i sakupljanja morskih organizma koji se obavlja temeljem povlastica za gospodarski ribolov“.

OPĆENITO O PRAVILNIKU / *Generally about the Regulation*

Pojmovi u Pravilniku, navedeni u njegovom sadržaju raspoređenom u odredbama jedanaest (11) članaka, a obuhvaćaju: registraciju, registar, ugovor o radu, pomorca, radnika na pomorskim ribarskim plovilima, ured državne uprave nadležan za poslove rada, poslodavca – ribara, pomorsko ribarska plovilo, imenik i dr.

Ostali pojmovi objašnjavaju se u drugom dijelu rada. Vezuju se uz pojam ugovora o radu (shodno Zakonu o radu),

pojam pomorca (prema Pomorskom zakoniku [14]), pojam ribara (shodno Zakonu o morskome ribarstvu i drugim propisima), pojam broda, odnosno pomorskoga ribarskog plovila (prema Pomorskom zakoniku i Zakonu o morskome ribarstvu) i dr.

Pravilnik je stupio na snagu dana 28. ožujka 2015. godine, te je time prestao vrijediti dotadašnji Pravilnik iz 2010. godine [22].

REGISTRACIJA UGOVORA O RADU POMORCA I RADNIKA NA POMORSKIM RIBARSKIM PLOVILIMA / *Registration of the seafarers the employment contract and workers on maritime fishermen boats* **Uvodno o registraciji / *About the Registration***

Pravilnik u čl. 2. određuje stvarnu i mjesnu nadležnost za registraciju ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. To je ured državne uprave u županiji, odnosno ured Grada Zagreba nadležan za postave rada, a spomenutu stvarnu nadležnost treba tumačiti u skladu s propisima o državnoj upravi [23, 24]. Mjesna nadležnost je „prema sjedištu poslodavca kod kojega pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu zasniva radni odnos“. Budući da poslodavac može biti i fizička, ali i pravna osoba, mjesna nadležnost će se određivati prema sjedištu pravne osobe, odnosno prebivalištu fizičke osobe.

Pomorci i radnici na pomorskim ribarskim plovilima (ribari) na moru su članovi posade broda. Obavljanje prestacije rada vrši se nakon ukrcanja na brod, bez obzira što ugovor o radu može biti sklopljen, a u pravilu i jest, prije toga dana. Radnopravni status pomorca i ribara prate brojne registracije, čime se zapravo ističe jedna od brojnih javnopravnih značajki ovoga radnoga odnosa [14, 25]. Registracija ugovora o radu pomorca i ribara služi da bi se zaštitili život i rad pomoraca i ribara, ali i sigurnost plovidbe i ribolova u vrlo složenim uvjetima rada. S druge strane, specifičnost ove registracije jest u obliku, načinu, ovlasti, mjestu i vremenu registracije ugovora o radu s pomorcem i radnikom na pomorskom ribarskom plovilu (ribarom).

O registraciji ugovora o radu – općenito / *About the registration of the contract of employment – generally*

Registracija ugovora o radu s pomorcem i ugovora o radu s radnikom na pomorskim ribarskim plovilima, zahtijeva se zbog tri osnovna razloga: specifičnosti statusa pomorskog trgovačkog broda i ribarskoga plovnog objekta, specifičnosti brodarara i ribara kao poslodavca, te složene specifičnosti radnopravnoga i socijalno-pravnog položaja pomorca i ribara kao zaposlenika.

Iako se registracija obavlja prije ukrcanja pomorca i radnika na brod, to se čini i zbog uvjeta rada na brodu i posebnih okolnosti koje taj rad prate u plovidbi. Ne treba zanemariti zahtjeve sigurnosti broda i plovidbe, kao i posebne zaštite pomorca. S tim u vezi, važno je skrenuti pozornost na zastave pogodnosti (FOC) koje viju vlasnici brodova čiji je interes novac, pa svojim brodovima daju lažnu državnu pripadnost. Brodovi koji viju zastave pogodnosti nemaju veze sa zemljom čiju zastavu viju („jeftina“, „povlaštena“ zastava u zemljama-državama poput Liberije, Hondurasa, Paname, Cipra, Bahama i dr.). Na njima se ne poštuju ni najmanji standardi za rad pomoraca na brodu i stvarna su prijatnija radnopravnom statusu pomoraca [26]. Osim toga, javlja se i problem manjkavih ugovora, koji se često ne registriraju. To je uočio i MOR intervenirajući s dvije preporuke 1958. godine, i to Preporukama br. 107 i 108, o uvjetima života, rada i sigurnosti pomorca u vezi s upisom brodova. Prema Konvenciji MOR-a br. 147, iz 1976. godine [27] vlasti pomorske luke svake države koja je ratificirala tu Konvenciju imaju pravo, odnosno ovlasti, nadzora svakog broda koji pristane u tim lukama. Nadzor se obavlja ne samo zbog utvrđivanja poštivanja međunarodnih normi sigurnosti plovidbe na moru, već i socijalnopravnih i radnopravnih uvjeta rada i života pomoraca, a lučke vlasti mogu poduzimati odgovarajuće mjere na mjestu događaja (ITF kampanja).

Registracija je identifikacija pomorca i radnika, ali i poslodavca. Pomorac se identificira sa svojstvom člana posade: u službi palube, službi stroja ili općoj službi. Radnik na pomorskom ribarskom plovilu se identificira u onom svojstvu u kome će raditi na ribarskom plovnom objektu. Radi se o javnopravnom karakteru radnoga odnosa pomorca i ribara, jer država i na

ovaj način pokazuje „svoj“ interes u ovim radnim odnosima, ali obavlja i nadzor pri sklapanju, trajanju i prestanku ugovora o radu s ovim kategorijama zaposlenika. Ipak, ističe se da se ne radi samo o registraciji radi evidencije. Registracija znači i pravo državnog tijela uprave da obavlja uvid, kontrolu i traži ispravak ugovora o radu koji ne sadrži sve bitne uglavke određene Zakonom i podzakonskim aktima o ugovoru o radu. Radi se o tzv. neposrednom nadzoru države nad zakonitošću ovih ugovora, pa registracija istodobno znači svojevrsnu „potvrdu“ zakonitosti tih ugovora.

U smislu odredbe čl. 250. Zakona o obveznim odnosima [28], moglo bi se reći da se radi i o odobrenju, jer se „za zaključenje ovoga ugovora“ daje suglasnost trećeg, u ovom slučaju državnog tijela, i to „poslije njegovog zaključenja“. Nadalje, ovo odobrenje „morabiti dato u obliku propisanom za ugovore za čije se zaključenje daje“. Međutim, ovdje nadležno tijelo državne uprave izravno ne daje odobrenje za sklapanje ugovora o radu s pomorcem, odnosno s radnikom na pomorskom ribarskom plovilu.

Nesporno je da se radi o posebnom obliku ugovora o radu. Zahtjev zakona da ugovor bude zaključen u određenoj formi vrijedi i za sve naknadne (kasnije) izmjene ili dopune ugovora“ (čl. 286. st. 2. Zakona o obveznim odnosima), a primjena „općih propisa obveznoga prava“ u ovom ugovoru temelji se i na odredbi čl. 8. st. 4. Zakona o radu.

Povijesni pregled pravne regulativa pitanja registracije ugovora o radu s pomorcem i ribarom / *Historical review of the legal regulations in regard the registration of the employment contracts of seafarers and fishermen*

Prema Konvenciji MOR-a br. 22 [25], pomorcu se mora omogućiti da ispita sadržaj ugovora prije nego ga potpiše. Uvjeti pod kojima pomorac (mornar) potpisuje ugovor utvrđuju se nacionalnim zakonodavstvom i nadziru ih nadležne vlasti radi zaštite interesa brodovlasnika i pomoraca. Ovu poruku i normu iz spomenute Konvencije pratilo je radno zakonodavstvo u nas, a napose provedbeni propisi, što jasno proizlazi iz povijesnog pregleda pravnih izvora.

Tako je Pravilnik iz 1979. [29] propisivao koji se podaci upisuju u

poseban registar. Osnova za donošenje i primjenu spomenutoga Pravilnika bila je u čl. 106. Zakona o radnim odnosima [30]. Posebni registar vodila su općinska tijela uprave nadležna za rad prema sjedištu organizacije, odnosno poslodavca. Ugovor je morao sadržavati jedanaest podataka, točno navedenih u tom Pravilniku. Sadržaj je morao biti sukladan Zakonu, kolektivnom ugovoru i općim aktima organizacije broдача.

Međunarodni karakter plovidbe morem i posebnost radnog odnosa pomorca, o uvjetima i načinu rada i zasnivanja radnog odnosa, te specifična prava i obveze broдача i pomorca, kao i načina prestanka radnog odnosa, razlogom su za ovako precizno heteronomno uređivanje sadržaja i načina registracije ugovora s pomorcem [31]. Naime, u skladu s Pravilnikom iz 1994. [32], koji je uslijedilo je kao obveza u provedbi odredbe čl. 105. Zakona o radnim odnosima [33] za registraciju je bio nadležan županijski ured za rad, zdravstvo i socijalnu skrb, u skladu s odredbama Uredbe o ustrojavanju županijskih ureda [34]. Članak 105. Zakona o radnim odnosima je glasio: *«Ugovor o zaposlenju pomorca odnosno odluka o izboru radnika-pomorca za obavljanje poslova u svojstvu člana posade broда u pomorskom saobraćaju i pomorskom ribarstvu i njegova pismena izjava o prihvaćanju prava i obveza u radnom odnosu, podnosi se na registraciju općinskom organu uprave nadležnom za rad i radne odnose prema sjedištu organizacije, odnosno poslodavca u roku od osam dana nakon stupanja radnika na rad. Republički organ uprave nadležan za rad propisivat će sadržaj i način registracije iz stavka 1. ovoga članka.»* Registriraju se sve izmjene i dopune ugovora. Posebnom odredbom toga Pravilnika propisana je dužnost organizacija i poslodavaca, ako to do sada nisu učinili, da ugovore dostave na registraciju u roku od 30 dana od stupanja Pravilnika na snagu.

Godine 1996. stupio je na snagu novi Pravilnik [35]. Prema odredbama čl. 11. st. 6. i 7. Zakona o radu [36]: *«Ugovor o radu pomorca i ribara mora se registrirati pri županijskom uredu nadležnom za poslove rada. Ministar nadležan za rad će pravilnikom utvrditi sadržaj i način registracije ugovora o radu pomoraca i ribara.»* Upravo pozivom na ove odredbe Ministar rada je donio taj Pravilnik.

Stupanjem na snagu pak Pravilnika iz 2010. [37] koji je prestao je s važenjem Pravilnik iz 1994. godine

Određenje pojmova i kategorija sadržanih u pravilniku / *Determination of notions and categories in the Regulation*

U Pravilniku se koristi pojmovima i kategorijama koje nisu ili su nedostavno definirane, pa je nužno potražiti objašnjenje u drugim propisima i pravnoj teoriji.

Sadržaj ugovora o radu pomorca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima čine obvezatni uglavci toga dvostranog pravnog akta. Ono je izraz volje poslodavca i zaposlenika, determinirane heteronomnim i autonomnim normama. Sadržaj čine prava, obveze i odgovornosti subjekata toga ugovora (subjekata radnog odnosa). Sadržaj stvara pravni odnos, odnosno u tako uspostavljenom pravnom odnosu nalazi se heterogeni sadržaj, sačinjen od brojnih pravnih činjenica. Na njima i zbog njih nastaje, mijenja se i prestaje ugovor o radu.

Registracija je unošenje u registar ugovora podataka, tj. upisivanje (bilježenje, uknjižavanje) onih činjenica koje u čl. 3. određuje Pravilnik. To je popis ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima (registar, upisnik, knjiga) i smatra se javnom ispravom. Ima snagu kao i drugi javni registri (zemljišne knjige, matične knjige, knjige dionica i sl.). Riječ je o registru ugovora, zbirki isprava i abecednom imeniku (čl. 5. st. 1.). Nadležno tijelo - ured državne uprave u županijama nadležan za poslove rada prema sjedištu poslodavca (čl. 2. Pravilnika), obavlja određene upravne, stručne i druge poslove.

Poslodavac je osoba koja zapošljava pomorca ili radnika na pomorskom ribarskom plovilu, a to je fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju zaposlenik u radnom odnosu obavlja određene poslove (čl. 4. st. 2. Zakona o radu). Poslodavac je broдар (vlasnik broда, naručitelj prijevoza u broдарskom ugovoru i poslovođa pomorskog broда) s kojim je pomorac sklopio ugovor o radu i ukran je za člana posade (čl. 385.-429. Pomorskog zakonika). Također, poslodavac je i vlasnik ili korisnik ribarskoga broда (namijenjenog morskom ribarstvu) koji zapošljava ribara.

Radnik - zaposlenik je pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu. Pomorac je zaposlenik koji je dobrovoljno, po ugovoru o radu, u skladu s konvencijama i preporukama, zakonu, podzakonskim aktima, kolektivnim ugovorima i pravilnicima poslodavca zasnovao radni odnos na broду kao član posade, kroz određeno vrijeme, obavlja u vidu zanimanja i uz plaću službu koju mu odredi poslodavac, ako za to ispunjava uvjete. Ribar je osoba i radnik na pomorskom ribarskom plovilu.

Kada je riječ o posadi broда, istu definira Pomorski zakonik (čl. 125.-164.) i to kao "osobe ukrcane za obavljanje poslova na broду i upisane u popis posade" (čl. 125). Zatim, "za obavljanje poslova kojima se osigurava plovidba broд mora imati propisani broj članova posade s odgovarajućim valjanim svjedodžbama o osposobljenosti i dopunskoj osposobljenosti (čl. 130.). Pomorac je pojam koji se koristi za svaku osobu (muškarca ili ženu) zaposlenu na pomorskom broду.

Naziv broда ili brodova na kojem ili na kojima pomorac ili ribar preuzima obvezu raditi jedan je od obveznih uglavaka ugovora o radu. Ime broда upisuje se u upisnik i st što ga izdaje Lučka kapetanija (čl. 98. Pomorskog zakonika). Broд mora imati ime (čl. 183. Pomorskog zakonika), a dva broда ne mogu imati isto ime. Rješenje o određivanju imena broда donosi ministarstvo nadležno za poslove pomorstva.

Ostali uglavci ugovora o radu pomoraca i ribara, a koji se odnose na vrstu i narav posla, očekivano trajanje ugovora, godišnji odmor, plaću, otkazne rokove i drugo objašnjavaju se u nastavku rada pozivanjem na Zakon o radu i radnopravnu teoriju i praksu.

Pomorska knjižica / *Seafarers book*

Pomorac je zaposlenik koji ima pomorsku knjižicu (*matriculu, moreplovnicu*), a mora ju imati prilikom ukrcaja na broд. Pomorska knjižica ima snagu javne isprave i služi umjesto putovnice. Njome se pomorac služi prilikom ukrcaja na sve brodove: domaće i strane. Izdaje je nadležno državno tijelo - lučka kapetanija, nakon "imatrikulacije" pomorca u registar pomoraca, a služi za dokazivanja svojstva pomorca, njegovoga prava na plovidbu, stručne kvalifikacije i položaja (statusa). Prema odredbi čl. 137. Pomorskog zakonika kao član posade na broду može

se ukrcati samo osoba koja ima pomorsku knjižicu ili odobrenje za ukrcavanje. Osim toga, pomorska je knjižica isprava kojom se dokazuje zdravstvena sposobnost, svojstvo u kojemu je član posade ukrcan na brod te trajanje plovidbene službe.

Nameće se pitanje, koja je veza pomorske knjižice i ugovora o radu pomorca? Pomorska knjižica je isprava koja zamjenjuje putovnicu. Posjedovanje pomorske knjižice samo je preduvjet da bi se s osobom, koja ispunjava uvjete za sklapanje ugovora o radu pomorca taj ugovor mogao sklopiti. Iako radna knjižica nije bila uvjet za sklapanje ugovora o radu (za zasnivanje radnog odnosa), s druge strane pomorska knjižica jest uvjet za ukrcaj člana posade na brod.

Zakon o radu govori o zasnivanju radnog odnosa u čl. 10. st. 1., ističući da se "Ugovorom o radu zasniva radni odnos". Pomorski zakonik u čl. 137. st. 2. navodi da se pomorskom knjižicom, uz ostalo, dokazuje "trajanje zaposlenja na brodu", a čl. 138. govori o "trajanju zaposlenja" i "prestanju zaposlenja". Pomorski zakonik, u čl. 144. st. 2., govoreći o brodolomu, uređuje da: «član posade koji je zaposlen kod broдача, u slučaju brodoloma, ima pravo na naknadu za svaki dan stvarnog trajanja nezaposlenosti, u visini plaće koju mu je trebalo isplatiti prema ugovoru, time da ukupni iznos naknade, koja mu se ima isplatiti, ne može premašiti iznos dvomjesečne plaće».

Plaća je radnopravna kategorija. Ona je bitan element radnog odnosa kao pravnog odnosa. Kako Pomorski zakonik govori o plaći, zaposlenju i nezaposlenosti, riječ je o ugovoru o radu, odnosno radnom odnosu. Uostalom, to proizlazi i iz odredbe čl. 971., koji glasi «*Za radne odnose članova posade brodova mjerodavno je pravo koje su stranke izabrale, a ako stranke nisu izabrale mjerodavno pravo, mjerodavno je pravo državne pripadnosti broda ako okolnosti ne upućuju na neko drugo pravo koje je činjenično ili pravno u bližoj vezi sa spornim odnosom i strankama*».

Elementi pomorske knjižice zadani su i nalaze se na 74 stranice te javne isprave. Bitni elementi ugovora o radu zadani su odredbama čl. 15. Zakona o radu, a Pravilnik to proširuje i precizira:

1. Na prvoj strani matricule pored ostalog je i naziv akta na hrvatskom i engleskom jeziku.
2. Na drugoj strani su podaci o

pomorcu: ime i prezime pomorca, datum, godina i mjesto rođenja i državljanstvo pomorca. U ugovoru o radu, prema članku 15. Zakona o radu, jedan od uglavaka je o strankama te njihovom prebivalištu, odnosno sjedištu (za zaposlenika su to navedeni osobni podaci, uz koje se obično navodi OIB ili JMBG, a Zakon uređuje i oznaku prebivališta).

3. Treća strana pomorske knjižice služi za unošenje osobnog opisa pomorca s fotografijom 6x4,5 cm, a ispod je potpis vlasnika dokumenta, vrijeme izdavanja, naziv organa koji je izdao pomorsku knjižicu, dan i godina izdavanja i klasifikacijski broj. Ugovor o radu potpisuju stranke ugovora, određenog dana.
4. U četvrtu, petu i šestu stranicu upisuju se podaci iz breveta, tj. podaci o stečenom zvanju. U ugovoru o radu navodi se uglavak o "nazivu, naravi ili vrsti rada na koji se zaposlenik zapošljava ili kratak popis ili opis poslova".
5. Na ostalim stranicama pomorske knjižice upisuju se podaci o ukrcaju ili iskrcaju pomorca i imena brodova na kojima je pomorac plovio s nazivima njihovih broдача. U ugovoru o radu to je "mjesto rada, a ako ne postoji stalno ili glavno mjesto rada, onda napomenu da se rad obavlja na različitim mjestima".

Uglavci ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima / Provisions of the employment contract of Seafarers and workers on maritime fishermen boats

Kao što je rečeno, obvezni sadržaj pisanog ugovora o radu, odnosno pisane potvrde o sklopljenom ugovoru o radu, propisuje Zakon o radu u čl. 15. Ugovor o radu mora sadržavati uglavak o strankama te njihovom prebivalištu, odnosno sjedištu (čl. 15. st. 1. t. 1.). Ugovor o radu pomorca i ribara mora sadržavati uglavak o "nazivu, tvrtki, sjedištu i OIB-u poslodavca"; ime i prezime, datum rođenja, OIB, prebivalište pomorca ili radnika na pomorskom ribarskom plovilu" (čl. 3. st. 1. t. 1. i 2. Pravilnika). Ugovor o radu je pisani pravni akt, koji je dvostran i osnova radnog odnosa - pravnog odnosa *intuitu personae* (osobnopravni odnos). Stranke ugovora su poslodavac i radnik (zaposlenik). Na

strani poslodavca može biti i pravna i fizička osoba: brodar ili ribar-poslodavac, a na strani radnika (zaposlenika) samo fizička osoba: pomorac ili ribar – osoba radnik na pomorskom ribarskom plovilu. Ako je poslodavac pravna osoba, onda se na tvrtku i sjedište odnose odredbe o tvrtki i sjedištu kako ih propisuje Zakon o trgovačkim društvima i kako su upisane u trgovački registar [38]. Tvrtka i sjedište se u pravnom prometu mogu samo tako koristiti kako su u registru upisane. Poslodavac-fizička osoba može biti i obrtnik u skladu sa Zakonom o obrtu [39] i ribarska zadruga po Zakonu o zadrugama [40] pod uvjetima utvrđenim Zakonom o morskom ribarstvu. Podatke o pomorcu nalazimo i u pomorskoj knjižici, u kojoj se, uz spomenuto, upisuje i državljanstvo pomorca.

Mjesto i datum sklapanja ugovora je uglavak kojega određuje čl. 3. st. 1. t. 3. Pravilnika, a Zakon o radu to označava kao "dan početka rada" (čl. 15. st. 1. t. 4.). Napominjemo da to nisu isti pojmovi, jer se dan sklapanja ugovora ne mora "poklapati" s danom otpočinjanja rada. U pomoraca i ribara to u pravilu nije slučaj (vidi čl. 3. st. 1. t. 7. Pravilnika). U tom smislu bolja je odredba čl. 3. st. 1. t. 3. Pravilnika. U pravilu, mjesto sklapanja ugovora je u sjedištu poslodavca, a može biti i drugo mjesto u kome se za to ukaže potreba, na kome ili u kome poslodavac obavlja registriranu djelatnost. Tako, npr. to će biti u mjestu u kome zapovjednik broda mora popuniti sastav članova posade broda, pa makar i sa stranim državljaninom [41]. U praksi će se pojaviti problem u utvrđivanju „vremena početka rada“ jer poslodavac treba reći i u koji sat je zaposlenik dužan započeti (otpočeti) rad (zbog rada u smjenama, kliznoga radnog vremena, preraspodjele, noćnog rada i sl.). U Pravilniku se to definira kao "putovanje ili putovanja koja će se poduzeti ako se taj podatak može dati u vrijeme sklapanja ugovora", odnosno "mjesto i dan kada se pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu mora javiti na brod ili plovilo radi otpočinjanja rada, ako se ti podaci mogu dati u vrijeme sklapanja ugovora" (čl. 3. st. 1. t. 6. i 7. Pravilnika). U Konvenciji MOR-a br. 114 [6] u čl. 6. st. 3. t. d) isto se definira kao "putovanje ili putovanja koja će se poduzeti, ako je to moguće dati u vrijeme sklapanja ugovora"; a u čl. 6. st. 3. t. f) navodi: "po mogućnosti mjesto i datum, kada se mora ribar javiti na brod radi

otpočinjanja rada". Možemo zaključiti da je Pravilnik usklađen s Konvencijom br. 114 u ovome pogledu.

Nositelj plovidbenog pothvata je brodar (poslodavac). Plovidbeni pothvat je i međunarodno putovanje "prema plovidbenom planu iz bilo koje hrvatske luke u stranu luku i obratno" (čl. 5. t. 26. i 29. Pomorskog zakonika). Plovidbeni pothvat je i trajanje - određeno putovanje broda, kad se sklapa ugovor o radu na određeno vrijeme. U ugovoru se u praksi mora označiti dan kada otpočinje rad na brodu ili način kako će se to odrediti. Bitno je naznačiti i prava prije ukrcaja, od dana kada putovanje pomorca ili ribara započne iz njegovog mjesta prebivališta (ili boravka, ako je tako ugovoreno). Slijedi plovidba svim morima (ili samo nekim, za ribare), u skladu s općeprihvaćenim običajima plovidbe na moru. U ugovorima se spominje i vrijeme stupanja na dužnost (*Estimated time of taking up position*) i luka stupanja na dužnost (*Port where position is taken up*).

U čl. 3. st. 1. t. 4. Pravilnika određeno je da ugovor mora imati uglavak o "nazivu broda ili plovila na kojem ili na kojima pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu preuzima obvezu raditi", a u čl. 15. st. 1. t. 2. Zakona o radu to je uglavak o "mjestu rada, a ako ne postoji stalno ili glavno mjesto rada, onda napomenu da se rad obavlja na različitim mjestima". Time se postiže individualizacija broda, odnosno brodova.

U čl. 3. st. 1. t. 5. Pravilnika označen je i uglavak o "načinu, naravi ili vrsti poslova na koje se pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu zapošljava", a prema čl. 15. st. 1. t. 3. Zakona o radu, ugovor o radu mora sadržavati uglavak o "načinu, naravi ili vrsti rada na koji se zaposlenik zapošljava ili kratak popis ili opis poslova". U Konvenciji MOR-a br. 114 [6] u čl. 9. st. 3. t. e) to se precizira kao "posao kojega ribar bude obavljao".

Brod mora imati određeni broj članova posade odgovarajuće životne dobi, odgovarajućega zvanja i odgovarajućih ovlaštenja. To se odnosi na "kvalificiranost i kompetentnosti posade" [42, 43] kao sastavni dio standarda na trgovačkim brodovima, prema Konvenciji MOR-a br. 147 [27] i Preporuci br. 155 (1976.) o trgovačkoj mornarici (poboljšanju standarda) [44]. Svaki brod mora imati posadu koja mu po broju i kvalifikacijama pripada

(odgovara), radi sigurnosti života na moru i poštivanja odredbi koje se odnose na radno vrijeme, sprječavanje prevelike opterećenosti posade i svodeći na minimum prekovremeni rad (Konvencija MOR-a br. 109 o plaćama, radnom vremenu na brodu i brojnom stanju posade, revidirana 1958. godine) [45]. U Konvenciji MOR-a br. 114 [6] u čl. 6. st. 3. t. c) upisuje se u ugovor i podatak o ribarskom brodu ili brodovima na kojima ribar preuzima obvezu raditi. U ugovorima naših brodara upisuje se: svojstvo pomorca (zvanje, *position*) a tako piše i u kolektivnom ugovoru za pomorce [46]. Osim zapovjednika, to su: časnici palube, vođa palube, kormilari, upravitelj stroja, časnik stroja, telegrafist, mehaničar, konobar, kuhar, mazač, mornar, čistač, mladić palube i dr. Zvanja na brodu su različita, ali se pojam pomorci najčešće vodi uz članove posade broda na palubi i u stroju broda, no brodsku posadu čini i opća ili pomoćna služba, odnosno članovi posade na tim radnim mjestima na brodu. Zvanja članova posade stječu se položenim odgovarajućim ispitom za određeno zvanje [42]. Osim ovoga, članovi posade moraju stjecati i posebna ovlaštenja, jer se smatra da je brod sposoban za plovidbu, između ostalog, "ako ima propisan broj stručno osposobljenih članova posade" na poslovima: navigacije, kretanja i iskrcajanja tereta, održavanja čistoće na brodu, ličenja broda, rada s mehaničkim uređajima, upravljanja pogonskim i pomoćnim strojevima i drugim mehaničkim uređajima.

U svemu se moraju poštivati opći i posebni uvjeti za sklapanje ugovora o radu s pomorcem: liječnički pregledi o posebnoj zdravstvenoj sposobnosti, državljanstvo, stručna sprema i plovidbeni staž, te ovlaštenja za obavljanje određenih poslova na brodu, kao primjerice prema Konvencijama MOR-a br. 53 (1936.) o minimumu stručne spreme zapovjednika i časnika trgovačke mornarice [47]; Konvencija MOR-a br. 69 (1946.) o diplomu brodskih kuhara [48]; Konvencija MOR-a br. 74 (1946.) o kvalifikacijama mornara i drugima [49].

U čl. 3. st. 1. t. 8. Pravilnika utvrđeno je da ugovor o radu mora sadržavati uglavak o «očekivanom trajanju ugovora, u slučaju ugovora na određeno vrijeme utvrđeno na način da se odredi dan kada ugovor prestaje ili luka odredišta i rok po isteku kojega pomorcu ili radniku na

pomorskom ribarskom plovilu nakon dolaska u luku odredišta prestaje radni odnos". Posljednjih godina praksa je naših brodara da sklapaju ugovore s pomorcima na određeno vrijeme, na šest, a najviše devet mjeseci. "Ugovor o radu prestaje, ako je sklopljen na određeno vrijeme, istekom roka određenog tim ugovorom." Međutim, i tu je Zakon o radu nedosljedan jer "prekid kraći od dva mjeseca ne smatra se prekidom razdoblja od tri godine..."; a zapravo brodari prave "duži" prekid i time idu na štetu pomorcima i ribarima. Sličnu odredbu ima Zakon o radu u čl. 13. st. 1. t. 5., po kojoj ugovor o radu mora sadržavati uglavak o "očekivanom trajanju ugovora, u slučaju ugovora o radu na određeno vrijeme". Radni odnos na određeno vrijeme, ne samo što je iznimka već i jedno vrlo složeno pravno pitanje i pravni odnos. U skladu s čl. 6. st. 3. t. i) Konvencije MOR-a br. 114 [6] ponavlja se odredba st. 1. toga članka (da se ugovor o radu s ribarom sklapa u pravilu na određeno vrijeme, za određeno putovanje, ili ako to dopušta nacionalno zakonodavstvo, na neodređeno vrijeme), pa se o trajanju ugovora kaže: "ako je sklopljen na određeno vrijeme - određuje se i točan dan prestanka ugovora; ako je ugovor sklopljen za određeno putovanje, treba se sporazumjeti o očekivanom završetku posla i o danu kada će ribar po povratku u matičnu luku ili određeno mjesto prestati raditi. Ako je ugovor o radu sklopljen na neodređeno vrijeme, svaka strana može otkazati ugovor u otkaznom roku, tako da taj otkazni rok za vlasnika ribarskog broda ne može biti kraći nego za ribara.

Slijede odredbe ugovora o radu s pomorcem ili radnikom na pomorskom ribarskom plovilu, koje mogu biti precizno uglavljene. Ako to nije slučaj, onda umjesto tih uglavaka "može se u ugovoru uputiti na odgovarajuće zakone, druge propise, kolektivne ugovore ili pravilnike o radu koji uređuju ta pitanja" (čl. 3. st. 1. t. 9., 10. i 11., te st. 2. Pravilnika). Spomenuto se odnosi na: "trajanje plaćenog godišnjeg odmora na koji pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu ima pravo"; "osnovna plaća, dodaci na plaću, novac u kojem će se isplaćivati, te razdoblja isplate"; otkazni rokovi kojih se mora pridržavati pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu, odnosno poslodavac...". Slično rješenje ima i Zakon

o radu u čl. 15., st. 1. t. 6., 7., 8. i 9., tako da u t. 6. govori o godišnjem odmoru; t. 7. - otkaznim rokovima; t. 8. - osnovnoj plaći; a u t. 9. o trajanju redovitog radnog dana ili tjedna (ove odredbe u Pravilniku nema).

Trajanje godišnjeg odmora određuje Zakon o radu, u svakoj kalendarskoj godini "od najmanje četiri tjedna" (čl. 77. st. 1.), dok maksimalno trajanje nije određeno. Ostale odredbe o godišnjem odmoru u Zakonu o radu su sadržane u čl. 76.-85. U čl. 84. st. 6. propisano je, pored ostalog, da član posade broda "može godišnji odmor u cijelosti koristiti u sljedećoj kalendarskoj godini". Godišnji odmor pomorca uređuje Konvencija MOR-a br. 91 (1949.) o plaćenom godišnjem odmoru pomoraca [50]. Broj dana godišnjeg odmora određen je u čl. 3. za zapovjednika i časnike, odnosno za druge članove posade.

Otkazni rokovi vrijede pri ugovoru o radu na neodređeno vrijeme, a mogu se ugovoriti i pri ugovoru o radu određenog trajanja (čl. 118. Zakona o radu). Prema kolektivnom ugovoru za pomorce [46], zaposlenje pomorca može prestati: istekom ugovora o zaposlenju, na zahtjev pomorca i prema odluci poslodavca-brodara. Zaposlenje po zahtjevu pomorca prestaje, uz otkazni rok od 30 dana, u točno određenim slučajevima, a može prestati i uz obostranu suglasnost brodara i pomorca. Ukoliko se dogodi slučaj potpunog ili izvanrednoga gubitka broda, prodaje ili rashodovanja, te ako poslodavac ne može osigurati pomorcu zaposlenje pod istim uvjetima (ugovorenim), pomorac može raskinuti ugovor bez, za sebe, štetnih posljedica, a poslodavac snosi troškove repatrijacije. Svaki raskid ugovora o radu mora se s pomorcem ili ribarom pisano potvrditi.

Najsloženije i najosjetljivije pitanje u ugovoru o radu je plaća, kao "određeni novčani iznos" na kojega pomorac i radnik na pomorskom ribarskom plovilu imaju pravo za izvršeni rad. Plaća se utvrđuje zakonom, kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu. Odredbe o plaći sadržane su u Zakonu o radu u odredbama čl. 90. - 97. U ugovoru o radu s pomorcem i radnikom na pomorskom ribarskom plovilu mora se upisati osnovna plaća, dodaci na plaću, novac u kojem će se isplaćivati, te razdoblja isplate plaće. "Plaća se isplaćuje nakon obavljenog rada" (čl. 92. st. 1. Zakona o radu). Posebno se ugovara ili

upućuje na kolektivni ugovor kad se radi o troškovima ukrcaja i repatrijacije, koje snosi poslodavac. Nadalje, zbog posebnih uvjeta rada na brodu ugovaraju se: radno vrijeme, prekovremeni rad, držanje straže, naknada za rad subotom i nedjeljom i dr. Na kolektivni ugovor treba uputiti kad se ugovaraju pitanja: zdravstvene skrbi, naknade za bolovanje, gubitak života, smrti za vrijeme službe, službe u područjima ratnih i ratu sličnih operacija, onesposobljenosti, prehrane, smještaja, komfora i dr. U ugovorima o radu upisuje se valuta u kojoj će se isplaćivati plaća, a u kolektivnom ugovoru za pomorce spomenute su tablice najniže plaće na brodu. Isplata plaće obavlja se u gotovini ili na račun banke koju pomorac ili ribar odredi. Za izvanredne poslove na brodu ugovara se posebna naknada. Posebne naknade pripadaju pomorcima za rad na posebnim brodovima (ORE-BULK-OIL brodovi, tanker i sl).

Ponovimo, odredbe o trajanju plaćenoga godišnjeg odmora, osnovnoj plaći i otkaznim rokovima nalaze se u zakonu, konvencijama, pravilnicima i kolektivnim ugovorima, pa se u ugovoru o radu na njih može uputiti (čl. 3. st. 2. Pravilnika). To su vrlo složena pitanja s brojnim detaljima, i uputnije je to tako napisati u ugovoru o radu.

Ugovor o radu pomorca i radnika na pomorskom ribarskom plovilu mora sadržavati i "uglavak da je poslodavac upoznao s pravilima i obvezama koje proizlaze iz ugovora, te da ih je pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu prihvatio ili da je pri sklapanju ugovora bio nazočan predstavnik sindikata" (čl. 3. st. 1. t. 12. Pravilnika).

U čl. 6. st. 3. t. j) Konvencije MOR-a br. 114 [6] propisano je da ugovor sadrži i "sve druge podatke koje zahtijeva nacionalno zakonodavstvo". U tom smislu uputno je, prilikom sklapanja tih ugovora, utvrditi obveze iz Pomorskoga zakonika, Zakona o radu, Zakona o zaštiti na radu [51], Kolektivnog ugovora za pomorce i drugih akata i na njih uputiti u skladu s odredbom stavka drugog čl. 3. Pravilnika. Tu se misli na pitanja naknade za nezaposlenost zbog brodoloma, mirovinama, zaštiti na radu, minimalnim standardima i drugo. U tom smislu sigurnu pomoć nalazimo u konvencijama i preporukama MOR-a.

Postupak registracije ugovora o radu i sadržaj registra / *Procedure of the registration of the employment contract and the content of the registry*

Ugovor na registraciju nadležnom tijelu podnosi poslodavac u tri primjerka u roku osam dana od dana kada je pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu započeo raditi (čl. 4. Pravilnika). To se u skladu s Pravilnikom može učiniti i elektronskim putem. Zašto je zakonodavac odredio taj rok i zašto je propisao da to bude nakon što "je pomorac ili radnik na pomorskom ribarskom plovilu započeo raditi", nije jasno. Prema tomu, poslodavac sklapa s pomorcem ili radnikom na pomorskom ribarskom plovilu ugovor o radu, obavlja se ukrcaj na brod, upisuje se u sastav posade broda, a onda poslodavac podnosi ugovor o radu na registraciju. Ako to poslodavac ne obavi, čini prekršaj i može biti kažnjen od 61.000 do 100.000 kuna (čl. 229. st. 1. t. 3. Zakona o radu). "Poslodavac je dužan u roku od osam dana prijaviti nadležnom tijelu svaku promjenu ugovora", koje se registriraju kao i ugovor. "Nadležno tijelo dužno je registrirati ugovor ili promjenu ugovora u roku osam dana od dana podnošenja ugovora ili njegove promjene na registraciju" (čl. 8. i 9. Pravilnika).

Nadležno tijelo za registraciju vodi tri knjige: registar ugovora, zbirku isprava i abecedni imenik. "Redni broj pod kojim je ugovor upisan u registar stalan je i svaka promjena tog ugovora registrira se pod tim brojem". (čl. 5. st. 4. Pravilnika). U Registar ugovora unose se podaci, prema čl. 5. st. 2. Pravilnika. To je posebna knjiga sa sljedećim podacima: Republika Hrvatska, županija (npr. Primorsko-goranska), Ured za rad; redni (registarski) broj pod kojim je ugovor upisan (nakon upisa podataka iz ugovora u registar, na ugovor se upisuje taj broj); naziv, tvrtka i sjedište poslodavca; ime i prezime, OIB, datum rođenja, mjesto rođenja i prebivalište pomorca ili radnika na pomorskom ribarskom plovilu; mjesto i dan sklapanja ugovora; vrijeme na koje je ugovor sklopljen (određeno ili neodređeno vrijeme).

Osim tih podataka u Upisniku (Registru) u Uredu za rad vode se i podaci: oznaka broda ili brodova na kojima je pomorac obavezan raditi kao član posade (npr. plovna dizalica, remorker, ribarski brod i sl.); naziv službe, odnosno

radnoga mjesta na kojem radnik radi kao član posade broda (npr. zapovjednik, kormilar, l. časnik, strojar, mazač, upravitelj stroja, mornar, motorista i sl.); približna prosječna plaća za redovni, prekovremeni i noćni rad; nadnevak i mjesto u kojem po iskrcaju prestaju prava iz radnog odnosa zasnovanog na određeno vrijeme ili mimo volje radnika (npr. istekom plovidbenoga zahvata); trajanje otkaznog roka (obvezatnog) ako dođe do prestanka radnog odnosa; trajanje godišnjeg odmora; pojedina posebna važnija prava (dio plaće u stranoj valuti, uvjeti za premještaj), prava u svezi sa stručnim usavršavanjem ili obrazovanjem, plaćeni dopust i dr.; izmjene ugovora o zapošljavanju i odluke kojima su izvršene promjene u vrsti i opsegu pojedinih prava i obveza, te promjena uvjeta za njihovo ostvarivanje.

Na svaki primjerak ugovora stavlja se potvrda o registraciji koja obvezno sadrži podatke iz čl. 6. Pravilnika. "Nakon izvršene registracije nadležno tijelo dostavlja svakoj od stranaka po jedan primjerak ugovora" (čl. 6. st. 2. Pravilnika), a jedan se primjerak polaže u Zbirku isprava. U abecedni imenik upisuje se: ime i prezime, OIB, prebivalište pomorca ili ribara i redni broj pod kojim je ugovor upisan.

U Pravilniku nema odredbi kojima se uređuje čuvanje ovih isprava i registara. U odredbama čl. 29. Zakona o radu, koje reguliraju zaštitu privatnosti zaposlenika propisano je da "osobni podaci za čije čuvanje više ne postoje privatni ili stvarni razlozi moraju se brisati ili na drugi način ukloniti". No, navedeno može biti predmetom reguliranja provedbenim propisima uz Pomorski zakonik shodno čl. 1021. i 1022. toga Zakonika.

ZAKLJUČAK / Conclusion

Opća koncepcija radnih odnosa sadržana je i u radnopravnom statusu pomorca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. Međutim, istaknuta je različitost (posebnost) u usporedbi s drugim radnim odnosima. Bitna različitost i javnopravna karakteristika toga statusa jest i u registraciji ugovora o radu ribara i pomorca.

Radni odnos pomorca i ribara (radnika na pomorskim ribarskim plovilima) kroz ugovor o radu i njegovu registraciju je izrazito odnos *intuitu personae* - vezan uz brodarka i ribara, kao poslodavce, ali

i uz brod kao mjesto rada (i života dok plovidbeni ili ribarski pothvat traje). Time se ističe i profesionalnost i inkorporacija pomorca i radnika na pomorskom ribarskom plovilu u sastav posade trgovačkog ili ribarskog broda. Sklapanje ugovora o radu s ribarom i pomorcem uvjetovano je prethodnim ispunjavanjem brojnih posebnih uvjeta za upis u popis posade i ovlaštenjima za službu na brodu *stricto iure* radi sigurnosti plovidbe i zaštite pomorca i ribara. U praksi su to ugovori o radu na određeno vrijeme "radi određenog poslovnog pothvata ili ukrcaja posade na brod". No, i za to vrijeme, oblikom i registracijom ugovora, želi se postići sigurnost plovidbe i sigurnost života i rada na brodu - pomorca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima. Time se pokazuje interes države (javne vlasti) za ove radne odnose, a i pravo nadzora sklopljenih ugovora o radu.

Registracijom se utvrđuje i sadržaj ugovora te su određeni njegovi bitni elementi. Analiza sadržaja pokazuje da oni odgovaraju po nazivu i broju onima koje zahtijeva ITF standard, dakako, uz pretpostavku da postoji sklopljen kolektivni ugovor. To se odnosi, pored ostalog na: radni dan, trajanje ukrcaja, troškove repatrijacije, isplatu plaće, radno vrijeme, zaštitu na radu, zdravstvenu zaštitu i dr. U tom je smislu neophodno "ažurirati" sadržaj kolektivnog ugovora za pomorce, kojega potpisuje Sindikat pomoraca Hrvatske s brodarima čiji brodovi viju hrvatsku zastavu. Analogna rješenja mogu se naći i za ribare. U tom pogledu autori predlažu da spomenuto bude temelj kao *de lege ferenda* rješenje za kolektivni ugovor

Propisi o pomorcima i ribarima nisu uredili na primjeren način njihov radnopravni i socijalnopravni status. *De lege ferenda* treba više i kvalitetnije urediti pitanje zapošljavanja (posebne burze za zapošljavanje pomoraca), zatim zdravstvenog i mirovinsko-invalidskog osiguranja pomorca i ribara, čime bi se mogao postići cilj evidencija (registracija) i urediti taj izrazito specifičan radni i socijalni status, u skladu s zahtjevima međunarodnoga pomorstva i ribarstva i standardima koje zahtijevaju konvencije i preporuke MOR-a te pravna stečevina EU-a.

Pored brojnih konvencija i preporuka te drugih propisa (regionalnih i nacionalnih), u primjeni ovoga Pravilnika treba imati u vidu i propise o radnom

vremenu, odmorima i dopustima radnika na pomorskim ribarskim plovilima, o utvrđivanju uvjeta zdravstvene sposobnosti članova posade pomorskih plovila, o zvanjima i svjedodžbama o osposobljenosti pomoraca kao i mnoge druge. Odnosi u pomorstvu su iznimno složeni i zahtijevaju visoku razinu specijalnosti, pa tako i pravne potkovanosti. Spomenuti Pravilnik samo je jedan važan segment u reguliranju sustava, kojemu nedostaje još drugih važnih „kotačića“ kako bi funkcionirao na zadovoljavajući način, u skladu s, među ostalim, međunarodnim heteronomnim izvorima (Konvencije MOR-a).

LITERATURA / References

- [1] Zakon o radu, NN br. 93/2014.
- [2] M. Đ. Učur, Nomotehnika, Veleučilište, Rijeka, 2007.
- [3] Pravilnik o postupku registracije i sadržaju registra ugovora o radu pomorca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima NN br. 32/2015 od 20. 3. 2015.
- [4] ILO No. 186 Maritime Labour Convention (2006.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:91:0::NO:91:P91_INSTRUMENT_ID:312331:NO (posjećeno 1. 7. 2015.).
- [5] M. Đ. Učur, Konvencija MOR-a broj 186 o radu pomorca (2006.) Pravni vjesnik, vol. 26., br. 2., 2010., pp. 125-146.
- [6] ILO No. 114 Fishermen's Articles of Agreement Convention (1959), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:P12100_INSTRUMENT_ID:312259 (posjećeno 01.07.2015.).
- [7] M. Đ. Učur, S. Laleta, Konvencije MOR-a s komentarima, Pravni fakultet Rijeka i TIM-press, Zagreb, 2007.
- [8] R. Kyovski, Konvencije i poročila MOR-a, Ljubljana, 1975., p. 275-278.
- [9] Zakon o morskome ribarstvu NN br. 81/2013, 14/2014 i 152/2014.
- [10] M. Đ. Učur, Pitanja rada i radnih odnosa u Zakonu o morskome ribarstvu, Radno pravo, 7-8/10 Zagreb, 2010. p. 40.
- [11] M. Đ. Učur, Radnopravni status pomorca, Pravni fakultet Rijeka, Rijeka, 2003.
- [12] ILO No. 126 Accommodation of Crews (Fishermen) Convention (1966), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0:0:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312271:NO (posjećeno 30. 6. 2015.).
- [13] S. Alferević, Kadrovi kao faktor razvoja malog ribarstva, Problemi i unapređenje morskog ribarstva, (Zbornik), Punat, 1980.
- [14] Pomorski zakonik, NN br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 25/2015
- [15] Zajednička ribarstvena politika EU-a, dostupno na: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_en.htm (posjećeno 28.06.2015).
- [16] Ugovor o funkcioniranju Europske Unije, (Treaty on the Functioning of the European Union), Official Journal of the European Union (OJ), C 83/47, od 30. 3. 2010.
- [17] Zelena knjiga o reformi zajedničke ribarske politike, od 22.04.2009., dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0163:FIN:EN:PDF> (posjećeno: 28. 6. 2015.).
- [18] Regulation (EU) No 1380/2013 of the European Parliament and of the Council of

- 11 December 2013 on the Common Fisheries Policy, amending Council Regulations (EC) No 1954/2003 and (EC) No 1224/2009 and repealing Council Regulations (EC) No 2371/2002 and (EC) No 639/2004 and Council Decision 2004/585/EC, OJ L354/22, 28. 12. 2013.
- [19] Regulation (EU) 2015/812 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 amending Council Regulations (EC) No 850/98, (EC) No 2187/2005, (EC) No 1967/2006, (EC) No 1098/2007, (EC) No 254/2002, (EC) No 2347/2002 and (EC) No 1224/2009, and Regulations (EU) No 1379/2013 and (EU) No 1380/2013 of the European Parliament and of the Council, as regards the landing obligation, and repealing Council Regulation (EC) No 1434/98, OJ L133, 29.05.2015.
- [20] Odluka Europskog suda C 438/05 *International Transport Workers' Federation and Finnish Seamen's Union v. Viking Line ABP and OÜ Viking Line Eesti*, [2007] ECR I-10779. Odluka Europskog suda, C-213/89, The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd and others, ECR [1990] I-2433.
- [21] H. Horak, N. Bodiřoga-Vukobrat, More liberal and economic and less social approach (Impact of the recent ECJ rulings), *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, No. 4., 2008., pp. 49-74.
- [22] Pomorski zakonik, NN br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 25/2015
- [23] Pravilnik o o sadrŹaju i naćinu registracije ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskom ribarskom plovilu, NN br. 70/2010.
- [24] Zakon o sustavu drŹavne uprave, NN br. 150/2011, 12/2013.
- [25] Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva rada i mirovinskog sustava, NN br. 25/2014.
- [26] ILO No. 22 Seamen's Articles of Agreement Convention (1926.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312167:NO (posjećeno: 15. 6. 2015.).
- [27] N. Bodiřoga-Vukobrat, V. Smokvina, Promjene zastave broda i radnopravni status pomoraca kroz djelatnost MOR-a i odluke suda EU-a, *Naše more*, vol. 61., br. 3-4, 2014, p. 52-57.
- [28] ILO No. 147 Merchant Shipping (Minimum Standards) Convention (1976.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312292:NO (posjećeno 15. 6. 2015.).
- [29] Zakon o obveznim odnosima, NN br. 35/2005, 41/2008.
- [30] Pravilnik o sadrŹaju i naćinu registracije odluke o izboru radnika-pomorca za ćlana posade broda i njegove izjave o prihvaćanju prava i obveza u radnom odnosu, SL br. 35/1979.
- [31] Zakon o radnim odnosima, SL br. 11/1978.
- [32] M. Đ. Ućur, Polazišta i konvencije u uređivanju radnopravnog statusa pomoraca, *Pomorski zbornik*, vol. 31, 1993, pp. 171-188.
- [33] Pravilnik o sadrŹaju i naćinu registracije odluke o izboru odnosno ugovora o zapošljavanju radnika pomoraca kao ćlana posade broda, NN br. 73/1994.
- [34] Zakon o radnim odnosima, NN br. 25/1992
- [35] Uredba o ustrojavanju Źupanijskih ureda, NN br. 116/1993.
- [36] Pravilnik o sadrŹaju i naćinu registracije ugovora o radu pomoraca i ribara, NN br. 8/1996, objavljen dana 31. sijećnja 1996. godine.
- [37] Zakon o radu, NN br. 38/1996
- [38] Pravilnik o postupku registracije i sadrŹaju registra ugovora o radu pomoraca i radnika na pomorskim ribarskim plovilima NN br. 70/2010.
- [39] Zakon o trgovaćkim druŹtvima, NN br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 125/2011, 152/2011, 111/2012, 68/2013.
- [40] Zakon o obrtu, NN br. 143/2013.
- [41] Zakon o zadrugama, NN br. 34/2011, 125/2013 i 76/2014.
- [42] M. Đ. Ućur, Javnopravne karakteristike zapošljavanja i zaŹtite pomoraca, *Pomorski zbornik*, vol. 32, 1994., pp. 237-258.
- [43] M. Đ. Ućur, Novi propisi o zvanjima i osposobljenosti pomoraca, *Naše more*, vol. 61., 2014., No. 3-4, pp. 47-51.
- [44] A. Vuković, D. Bodul, Utjecaj prakse Europskog suda pravde na kriterije za imenovanje zapovjednika broda - kriterij "drŹavljanstva", *Naše more*, Vol. 62., 2015., No. 1., pp. 1-7.
- [45] ILO No. 155 Merchant Shipping (Improvement of Standards) Recommendation (1976.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312493:NO (posjećeno 20.06.2015.).
- [46] International Labour Conventions and Recommendations 1919-1991 (Vol. I. i II), Int. Labour Office, Geneva, 1992., str. 664.
- [47] M. Đ. Ućur, Nacionalni kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2013.-2015.), *Naše more*, Vol. 61., 2014., No. 5-6, pp. 118-125
- [48] ILO No. 53 Officers' Competency Certificates Convention (1936.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312198:NO (posjećeno 12. 5. 2015.).
- [49] ILO No. 69 Certification of Ships' Cooks Convention (1946.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312214:NO (posjećeno: 12. 5. 2015.).
- [50] ILO No. 74 Certification of Able Seamen Convention (1946.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312219:NO (posjećeno 12. 5. 2015.).
- [51] ILO No. 91 Paid Vacations (Seafarers) Convention (Revised) (1949.), dostupno na: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312236:NO (posjećeno 12. 5. 2015.).
- [52] Zakon o zaŹtiti na radu, NN br. 71/2014, 118/2014 i 154/2014
- [53] Nacionalni kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2015.-2017.), NN br. 94/2015.